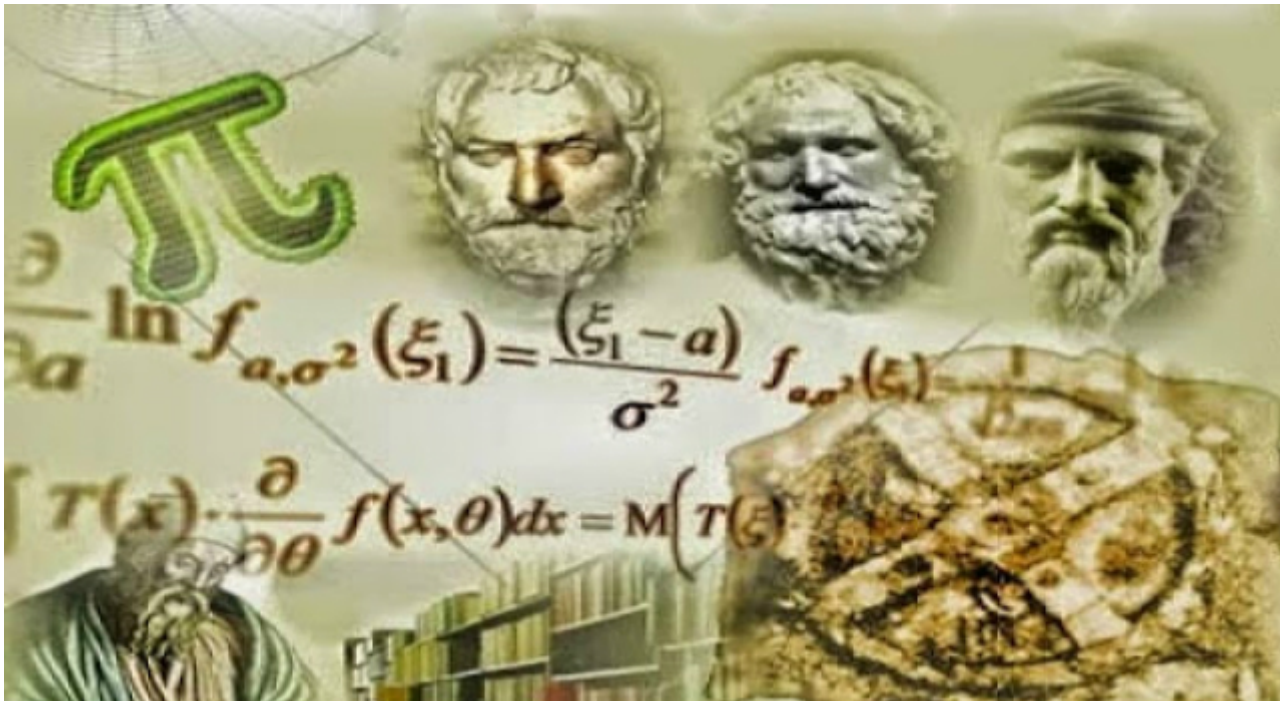

Η σημασία του Φυσικού Περιβάλλοντος στην Αρχαία Φιλοσοφία

/ Γνώμες

Αναστασία Δημητρακοπούλου-Γεώργιος Τσουκαλάς

Τέτοιου είδους συμπεριφορά, ίσως, να θεωρηθεί ως αδίστακτη, όμως, δύναται να καταστεί κατανοητή, όχι βεβαίως αποδεκτή, εάν αναλογιστούμε ότι η επιθυμία είναι τέτοιας εντάσεως, ώστε η ικανοποίησή της καθίσταται σκοπός του βίου του[5]. Η ασίγαστη βούληση για την συσσώρευση του πλούτου λαμβάνει και έναν χρήσιμο συμπαραστάτη, την νομοθεσία, η οποία διαφυλάττει την συνεργασία με την πολιτική. Η διάκριση της πολιτικής με την ηθική επιφέρει την αμοιβαία βοήθεια μεταξύ του πλούτου και της ισχύος συμβάλλοντας στην διαμόρφωση των πολιτειακών συστημάτων, τα οποία προσιδιάζουν, όπως χαρακτηριστικώς ονομάστηκαν από τον Αριστοτέλη, στα παρεκβατικά πολιτεύματα. Ο Πλάτων θέτει ως πρότυπο στην *Πολιτεία* την Ιδέα του Αγαθού· ο πολίτης οφείλει να ενεργεί τείνοντας προς αυτό, ούτως ώστε να το προσεγγίσει όσο αυτό είναι εφικτό[6].

Στις πόλεις, όπου κυριαρχούν τα ιδιοτελή συμφέροντα, οι πολίτες παρεκκλίνουν από τον δρόμο του Αγαθού και αδιαφορούν για την προστασία του

περιβάλλοντος[7]. Μία τέτοια πόλη αδυνατεί να ανταποκριθεί αποτελεσματικώς στις δυσκολίες, που θα ανακύψουν στον ιστορικό βίο της, δεδομένου ότι οι πολίτες ενεργούν συμφώνως προς τις αρχές, που έχουν λάβει[8].

Ο Πλάτων θεωρεί ότι είναι ντροπή και ηθικός ξεπεσμός για μία πολιτεία να λαμβάνει ή να μεταβάλει τους νόμους, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να εξυπηρετούνται τα συμφέροντα των ισχυρών και των πλουσίων εις βάρος του περιβάλλοντος, αλλά και άλλων θεμάτων, που αφορούν μία κοινωνία. Εκτός των άλλων, ο ίδιος ο κατηγορούμενος επαίρεται ότι είναι επιδέξιος, διότι κατορθώνει να διαφεύγει από την τιμωρία του νόμου[9]. Τέτοιου είδους συμπεριφορές καταδεικνύουν την συνενοχή των πολιτικών και των οικονομικά ισχυρών πολιτών, καθιστώντας εμφανή την αγαστή συνεργασία τους.

Ο φιλόσοφος υποστηρίζει ότι η φύση επιδρά στην διαμόρφωση του ήθους και του χαρακτήρος των ανθρώπων. Συγκεκριμένα, στην *Πολιτεία* προσομοιάζει τις καλές συναναστροφές προς τους υγιεινούς τόπους και τις ορθές διδαχές πρὸς την αύρα της πολιτείας, βοηθώντας τους νέους να αναπτύξουν ορθώς τον χαρακτήρα τους. Το φυσικό περιβάλλον εντός του οποίου κάποιος γεννιέται και μεγαλώνει, καθορίζει εν μέρει τις βασικές ιδιότητες του ήθους των ανθρώπων. Ο Πλάτων διαπιστώνει ότι ορισμένα χαρακτηριστικά είναι κοινά ή απαντώνται περισσότερο σε ανθρώπους, που ζούν στον ίδιο τόπο. Για παράδειγμα, η φιλομάθεια είναι χαρακτηριστικό των ανθρώπων, που ζούν στον ελλαδικό χώρο, ενώ η φιλοχρηματία των Φοινίκων και των Αιγυπτίων[10]. Υπογραμμίζει ότι ο νομοθέτης οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα χαρακτηριστικά κάθε τόπου προτού θεσπίσει τους νόμους, διότι, όπως ισχυρίζεται, οι άνεμοι, το ύδωρ και η τροφή, που παράγονται στις διάφορες περιοχές ευθύνονται για το χαρακτήρα των ανθρώπων, εάν δηλαδή είναι παράξενοι ή προσηνεείς[11]. Επιπροσθέτως, η ευκρασία ευνοεί την δημιουργία σωφρόνων πολιτών. Παρ' όλη την αλληλεξάρτηση του ανθρώπου με το περιβάλλον του, εξαιτίας της αφροσύνης του δύναται να το καταστρέψει, προκαλώντας όχι μόνο περιβαλλοντική υποβάθμιση, αλλά και οικονομική δυσπραγία, δεδομένου ότι δεν πραγματοποιούνται πολλές δραστηριότητες, όπως η μελισσοκομία[12].

Ο Αριστοτέλης τονίζει ιδιαιτέρως την σημασία, που έχουν τα στοιχεία του περιβάλλοντος και ορισμένοι φυσικοί πόροι για την υγεία και την ευζωία της πόλεως και των πολιτών, όπως ο αέρας και το καθαρό νερό συνεισφέροντας στην υγεία των πολιτών, η οποία αποτελεί την προϋπόθεση της ευδαιμονίας[13]. Η προσέγγιση του Σταγίριτου προς το περιβάλλον είναι ανθρωποκεντρική· κατ' αυτόν, η φύση δεν δημιούργησε τίποτε μάταια, αλλά τα ζώα και τα φυτά δημιουργήθηκαν προς χάριν του ανθρώπου. Αντιλαμβανόμαστε ότι ως απώτερος σκοπός καθίσταται η ευδαιμονία του ανθρώπου, ενώ τα υπόλοιπα είναι τα μέσα,

που κατευθύνουν προς την εκπλήρωση αυτού του σκοπού. Ο φιλόσοφος αποδέχεται ως γενική αντίληψη την ιεράρχηση των όντων, όμως, δεν σημαίνει ότι θεωρεί τις ομάδες των ζώων ή των φυτών ως υποδεέστερες, αλλά αποδέχεται ότι κάθετί φυσικό έχει την χάρη του και ζώντας ο άνθρωπος μαζί τους δύναται να αντλήσει πληροφορίες[14]. Η φύση παρέχει τα αναγκαία για την τροφή του ανθρώπου δίχως αυτό να σημαίνει ότι σε αυτήν ακριβώς την παράμετρο εξαντλείται ο σκοπός της δημιουργίας τους[15].

[5] Άριστοτέλους, *Πολιτικά*, Β 7, 1267 b 3-4.

[6] Πλάτωνος, *Πολιτεία*, 508 d-509 b.

[7] Πλάτωνος, *Πολιτεία*, 557 a-562 d.

[8] Πλάτωνος, *Τίμαιος*, 19 c 2-8.

[9] Πλάτωνος, *Πολιτεία*, 405 b-c.

[10] Πλάτωνος, *Πολιτεία*, 401 c, 435 e. Χρόνης Ν., (2002), «Άνθρωπος και Φύση», *Πλάτων*, τόμ. β, επιμ. Γ. Αραμπατζής, εκδ. Παπαδήμας, Αθήνα, σσ. 691-710, σσ. 707-708,.

[11] Πλάτωνος, *Νόμοι*, 747 c-d.

[12] Πλάτωνος, *Τίμαιος*, 24 c 4-7, *Κριτίας*, 111 a-d.

[13] Άριστοτέλους, *Πολιτικά*, Η 10, 1330 a 36-b 18.

[14] Άριστοτέλους, *Περὶ Ζώων Μορίων*, Α V, 644 b 23-645 a 31. *Περὶ Ζώων Γενέσεως*, 731 b 28- 732 a 2.

[15] Άριστοτέλους, *Πολιτικά*, 1256 a 40- 1256 b 22.